

378.147(082)

Т 78

*Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра педагогіки і методики трудового
та професійного навчання*

**ТРУДОВА ТА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА
МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ ОСОБИСТІСНО
ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ**

*Присвячено 75-річчю Криворізького
державного педагогічного університету*

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції (21-22 жовтня 2004 р.)

РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВУЗАХ

*Пікельна В.С.
Криворізький ДПУ*

МЕТОДИКА ВИХОВНОЇ РОБОТИ ТА СТИЛЬ ЖИТТЯ “УКРАЇНСЬКОГО ПЛАСТУ”

Б.Савчук присвятив свою книгу історії розвитку національної скаутської організації “Пласт” на західноукраїнських землях та в місцях проживання української діаспори в 1911-1939 рр. Він відмічає, що у більшості людей поняття “Молодіжна організація “Пласт” пов’язується з патріотичним вихованням молоді, як основою всебічного розвитку особистості. Але тільки цим мета діяльності “Пласта” не вичерпується, тому що саме ця діяльність – “це ще оригінальний синтез філософсько-ідеологічних поглядів, унікальна педагогічна система та чітко окреслений спосіб життя” [3, с.3].

Український Пласт є частиною світового скаутського руху і функціонує на його ідейних засадах, певних організаційних принципах.

Пласт відноситься до скаутських організацій, світовий рух яких включає 25 млн. молоді й об’єднує понад 150 національних організацій різних країн. Цей рух ще здобув назву “скаутинг” і став найбільш популярною молодіжною течією у світі. Виникли організації скаутів на поч. ХХ ст.

З 1911 по 1930 рр. український скаутський рух “Пласт” почав діяти у Галичині (періодично діяв на різних західних територіях до 1939 р.).

Після 1945 р. (закінчення Другої Світової війни) пластовий рух на Україні був заборонений і розгорнув свою діяльність в еміграції. В українському “Пласті” знайшли відтворення такі загальнолюдські ідеали як: молодість і краса; сила і жертовна любов до Батьківщини; романтика і постійний рух до самовдосконалення; романтика і пошук пригод тощо.

Б.Савчук зауважує, що, на жаль, кільком поколінням українців нічого не було відомо про діяльність скаутських організацій, бо в радянські часи скаутський рух здобув назву: “буржуазно-націоналістичний рух”, “буржуазна педагогічна система”, “провійськовий рух”, “шовіністична система виховання” і, навіть, “фашистська організація” і таке інше.

Після здобуття Україною суверенітету до вітчизняної системи виховання повернувся молодіжний скаутський рух “Пласт”. Історія розвитку скаутського руху розкривається у значній кількості наукових

праць (йдеться про дослідження, що здійснювалися і здійснюються в США, Німеччині, Франції, Англії тощо). В Україні майже немає фундаментальних досліджень з історії розвитку “Пласту”. Б.Савчук зробив аналіз літератури про український скаутський рух, яка виходила у друк з 1912 по 1939 рр. Це дозволило йому зупинитися на характеристиці світового скаутингу як виховної системи і молодіжного руху.

Слово “скаут” у перекладі з англійської означає “розвідник”, “шукач пригод”. Скаутинг за десятки років довів, що це унікальна виховна система. Вона випробувана як “цілісний спосіб життя, звикнувши до якого в юнацькі роки, важко щось змінити у подальшому житті...” [3, с.11].

Створення масштабного скаутського руху почалося в Англії і його засновником та головним творцем був англійський генерал, лорд Байден – Пауелл (він мав скаутський псевдонім Бі-Пі). Найбільш відомі такі його праці: “Мої пригоди на службі розвідника” (1916 р.); “Підручник для вовчат” (1916р.); “Підручник для скаутмайстрів” (1920 р.); “Що скаути вміють робити” (1921 р.); “Мандрівка за успіхом” (1922 р.) та ін. За своєю суттю скаутинг – це “Велика гра” для молоді.

Існувала скаутська присяга, яка вимагала:

1. Виконати свій обов’язок перед Богом і королем.
2. Повсякчасно допомагати іншим.
3. Виконувати скаутський Закон.

Щоб стати скаутом, необхідно було виховати в собі певні риси характеру, які були визначені у скаутському Законі. Серед них:

- мати честь скаута;
- бути вірним своїй країні, батькам, оточенню і захищати їх перед ворогом;
- бути корисним, допомагати іншим;
- щодня робити хоч один корисний вчинок;
- бути братом кожному скауту;
- бути лицарським і ввічливим для всіх;
- бути слухняним, виконувати накази батьків і провідників;
- охороняти тварин, бути їм приятелем;
- виконувати наказ радо, не нарікати на труднощі;
- не жалітися один на одного;
- бути чистим у душі, слові й ділі тощо.

Ті молодіжні організації, що не мали таких вимог у своїх Законах, не могли вважатися скаутськими [3, с.15-16].

Вирішення цих завдань скаутами було найважливішим, на думку Байден-Пауелла, для формування цілісного характеру людини.

Діяв клич “Будь готовий”, тобто скаут повинен був у будь якій ситуації бути готовим для її успішного розв’язання. Йшлося про: готовність фізичну, для чого необхідно завжди загартувати своє тіло; готовність духовну, що означало бути сміливим, цілеспрямованим, готовим виконати будь-яке завдання заради своєї Батьківщини, народу, родини, друзів. “Будь готовий” означало, що молода людина має знайти у будь-яку хвилину правильне рішення, усвідомити своє місце в оточуючому її світі.

Для молодіжної організації необхідні були символи. Основною емблемою скаутів стала “трилиста лілея”, кожний листок якої відповідав трьом пунктам скаутської присяги. Скаути кожної країни над “трилистою лілеєю” вміщували національний або державний символи. Патроном скаутів було визнано Святого Юрія, як символ боротьби зі злом.

Система скаутського самовиховання підносила роль і значення вихователя і провідника молоді. Вихователів і провідників називали “скаутмайстрами”, їх статус був “надзвичайно високим”. Саме тому до них ставилися відповідні вимоги. Серед них:

- бути послідовним у виконанні програми скаутів;
- бути прикладом доброго настрою;
- завжди вірити в юнаків-скаутів, “присвятити їм всього себе”;
- безмежно довіряти скаутингу;
- розуміти, що скаутинг – це гра для юнаків, в якій загартовується характер скаутів;
- бажання постійно вдосконалювати свої уміння як вихователя і як скаута;
- сприяти самостійному розвитку юнаків, вміти “усунутися на другий план” і дати проявити себе молодим скаутом тощо [3, с. 18].

Категорично скаутам заборонялося вживати алкоголь і палити.

Система скаутингу давно стала світовим явищем.

Виникнення українського “Пласту”

Рух скаутів поширювався і здобув назву “Пласт”. Пластуни вважали себе лицарським товариством. Життя будувалося за козацькими законами. Сама назва “Пласт” була перейнята з козацьких часів. Б.Савчук посилається на енциклопедичний словник Блокгауза-Єфрона, в якому дається тлумачення терміну пластун: “Пластун” (від слова “пласт”, “лежить пластом”) – це “назва в колишньому чорноморському війську козаків, що відсилалися наперед вартової лінії та робили в очеретах і плавнях Кубані засідки. В пластуни вибиралися найкращі стрільці й ходили люди витривалі, здатні переховуватися цілі дні у воді, в очереті, серед комашні, під дощем” [3, с. 27].

Назву “Пластун” використовували в розумінні “розвідник”, “шукач

пригод". Діяльність "Пласту" здійснювалася на засадах широкого використання національних традицій. Застосовувався багатий досвід національної самоорганізації українців. У 90-ті роки XIX століття бурхливо розвивається політичне життя України. Інтелігенція викликає народ на захист прав українців. Розвивається молодіжний рух (пожежно – руханкові товариства "Сокіл" – 1894 р.; товариство "Січ" – 1900 р.). Організація "Український Пласт" виникла напередодні Першої Світової війни. Як відмічає дослідник, українці Галичини виявилися найбільш підготовленими до нових ідей, що виникали в Європі того часу. Доба галицького національного відродження підготувала ґрунт до виникнення "Українського Пласту".

Організація "Український Пласт" будувалася за зразком англійського скаутингу. "Пласт" як громадський рух нової генерації на початку XX століття відроджував також лицарські традиції Європи.

Світоглядно-ідеологічні засади Пласту – це ідеали добра, краси, рівності, свободи, братерства. Головна ідея – служіння Нації, що розкривала нерозривну єдність культурних, релігійних, економічних і політичних потреб. Організаційною формою пластового руху був Український Пластовий Улад (УПУ). Офіційно організація Пласт не належала будь-якій політичній партії, або будь-якій церкві. Тобто "Український Пласт" був "надполітичним та надконфесійним". Присяга пластуна майже повторювала Присягу англійських пластунів:

"Присягаю своєю честю, що робитиму все, що в моїй силі, щоб:

Бути вірним Богові й Україні.

Допомагати іншим.

Жити за Пластунським Законом і слухатись пластового проводу"
[3, с.41].

Релігійність пов'язувалася з усім життям пластуна, оскільки основою життєдіяльності мали стати "християнські чесноти і моральний гарт". Пластун завжди має бути на боці добра у боротьбі зі злом.

Духовність пластуна передбачає, насамперед, наступне: "Вчити молодих людей бути з Богом і виховує їх для Бога". Це основна ідея, "відправна точка" для формування у молоді моральних та громадянських чеснот. "Український Пласт" об'єднував молодь великою ідеєю служіння Батьківщині. Основна головна мета – прагнути кращої долі для Вітчизни. Треба любити свою країну, але це любов доводити ділом. Лише "діяльна любов" представляє дійсну загальнолюдську вартість у світі. Таким чином, любов до рідної країни можна довести тільки власне працею і боротьбою за краще майбутнє. Клич пластунів – "СКОБ", що означало стати "Сильним, Красним, Обережним, Бистрим".

“Сильний” – листок дуба, що означає, насамперед, не тілесну якість, а глибоке почуття національної та особистої гідності.

“Красний” – галузка калини, що означає не допускати щодо себе і до інших поганого слова та вчинку.

“Обережний” – гриб мухомор, що передбачає керуватися української приказкою “не спитавшись броду, не лізь у воду” (уміння бути стриманим і вміти берегти пластову таємницю).

“Бистрий” – блискавка, що означає: “ніколи не відкладати на завтра того, що можна зробити сьогодні”.

Загальна назва “СКОБ” – це була назва орла. Основний задум створення “Пласта” полягав в тому, щоб створити організацію, діяльність якої мала бути підпорядкована “потребам Нації”. У Пласті мало вирости здорове покоління. Але будь-який юнак ставав пластуном тільки в тому разі, якщо, усвідомлюючи обов’язки члена організації Пласт, він брав їх на себе цілком добровільно.

Діяли пластуни згідно з існуючими у “Пласті” законами. Повторюючи в основі Закони скаутів, пластунські Закони певною мірою були специфічними.

Зміст Законів “Пласту” дозволяє побачити, яку саме людину необхідно виховати у “Пласті”.

Основні вимоги до пластуна (у скороченому варіанті) такі:

1. Пластун має бути **словним**, тобто дотримуватися слова, що дав.
2. Пластун має бути **совісним** (справу, за яку взявся, виконуй якнайкраще).
3. **Точним** (будь-яку інструкцію мав виконувати точно).
4. **Ощадним** (без потреби й користі не витратити ні гроша, ні часу, ні енергії).
5. **Справедливим** (віддає кожному все, що кому належить).
6. **Чемним** (ввічливим і гарно поводитися з усіма).
7. **Братерським і приятельським** (бути братом усіх пластунів і скаутів будь-яких країн).
8. **Урівноваженим** (не діяти під впливом гніву, розпачу).
9. **Пожиточним** (корисним): приносить користь спочатку люду, власному народу, а потім – самому собі. Має панувати працю інших.
10. **Карним** (слухняним): безоглядно підкоряється пластовій старшині.
11. **Пильним** (не пропускає нагоди навчитися чогось корисного).
12. **Дбалим щодо здоров’я**: плекати своє здоров’я як “власність суспільності”.
13. **Дбайливим щодо краси** (дбати про свій зовнішній вигляд згідно із “законами естетики”).
14. Має бути завжди **доброї гадки** (завжди бути веселим, у

небезпеці – відважним) [3, с.46].

Наведений зміст пластового Закону в окремих розділах доповнювався додатковими вимогами.

Філософсько-ідеологічні засади стали подальшим розвитком загальноскаутської ідеї. Йшлося про органічне поєднання:

- національних історичних традицій;
- нових прагнень українського народу (насамперед, прагнення до волі і самостійності);
- загальноскаутських ідей, положень, Законів;
- загальнолюдських цінностей.

Це сприяло унікальному та гармонійному поєднанню головних постулатів життя кожної цивілізації: Бог, Нація, Держава, Природа.

Виховна робота у Пласті була пов'язана з “Великою Метою”: через своїх членів організації “змінити цілісність суспільно-громадського життя відповідно до пластового світогляду та ідеології” [3, с.49]. Основна виховна робота спрямовувалась на формування пластуна-громадянина. Був висунутий “всеохоплюючий принцип” – всебічного патріотичного самовиховання, який означав, що необхідно нести відповідальність за долю Нації і Держави. Для вирішення цієї задачі пластуна необхідно було мати сформовані моральні та ідейні погляди і переконання, сформований світогляд і характер, почуття, розвинутий інтелект, фізичну вправність. Як зауважує Б.Савчук, принцип всебічності в Пласті “був чимось новим”, але він мав бути сполученим з принципом самовиховання. Пласт давав волю особистості і вказував шляхи роботи над собою. Пластун мав сам виявляти свої вади і недоліки і позбуватися їх. Особистість не мала права бути “напівпластуном”.

Молода людина повинна була “всім своїм еством (душею, волею, мозком, тілом)” належати до Пласту або зовсім не належати до нього.

Цікавими були відношення Пласту і загальноосвітньої школи. Ставилося питання: чи можуть вони плідно співпрацювати? Обидві організації (Пласт і школа) покликані були формувати особистість. Навчання в школі було обов'язком для пластунів. Пласт змушував своїх членів добре навчатися. Крім того існувало положення, що невстигаючим учням в Пласті не було місця. Більшість пластунів була гімназистами, але якщо в школі навчали і виховували, то у Пласті вся діяльність була “добровільною і захоплюючою грою”. В цій грі не навчали і не виховували, а допомагали “виховуватися самому”. Школа і Пласт не були конкурентами, вони взаємодоповнювали один одного. Пласт вказував “шляхи пізнання та любові до людського і природного оточення”.

Шкільний вчитель і пластовий вихователь відрізнялися за своїм

покликанням. Учитель приходив у клас із готовими знаннями. Він був авторитетом “нав’язаним зовні”.

Воля і влада вчителя були незаперечними. Він вимагав послуху та поваги, але вони не завжди були свідомими. Пластовий вихователь (виховник) ніколи не нав’язував свої думки, не карав. Він радив, підказував і здобував авторитет тільки власними знаннями, уміннями і досвідом. Вся праця в Пласті здійснювалася на засадах самоврядування.

Б.Савчук зауважує, що справжньою “енциклопедією ігор” була книжка Петра Франка “Ігри та забави” (Львів, 1913 р.) і за різними оцінками у Пласті використовувалося від 30 до понад 100 різних ігор [3, с. 51].

Усі ігри в “Пласті” були рухливими, життєрадісними і поділялися на групи за місцем їх проведення (домівка, ліс, табір тощо). Вони готували молодь до “Великої гри” – особистого самостійного життя.

Методика виховної роботи (метода і стиль життя) у “Пласті” передбачала розв’язання головної мети: сприяти формуванню моральних, вольових і фізичних якостей. Дух здорового суперництва був притаманний всім іграм, але передбачалась взаємодопомога.

Назва пластунських ігор майже розкривала їх зміст, наприклад: “Розглянути край”, “Найти північ”, “Добрий вчинок”, “Лови злодія”, “Скорий зір”, “Нюх пластуна”, “Іти слідом”, “Лицар Червоного Хреста”, “Прийти на допомогу”, “Пластун зустрічає пластуна” тощо. В іграх не потрібно було спеціальних знарядь. У формі ігор проводилися різні виховні заходи. Метод гри носив у “Пласті” універсальний характер. В організації “Український Пласт” розроблялися “Пластові часописи”, в яких рекомендувались численні вправи, що проводилися методом гри. Особливо цінувалися ігри, що орієнтували на розвиток інтелекту. Це такі ігри, як: “Виправлення пам’яті”, “Швидкість читання та письма”, “Швидкість думки” і таке інше. Засобом для самовдосконалення були: слово пластуна, його думка, почуття і здійснена справа. Найважливішим було постійна робота над собою, без чого не могло здійснюватися самовиховання. Для останнього необхідно було жити і діяти за певними гаслами: “не гай часу, бо не для слави народився той, хто не знає вартості часу”; “лідарство є матір’ю усього лиха”; сумлінно виконуй свої обов’язки і люби працю, бо “праця – це молитва”; відводь щоденно декілька хвилин на розмову “зі своєю душею на самоті”, вчись панувати над собою (не впадай у хвилиний відчай); визначити свою ціль і “вперто” іти до неї; стань вище буденного, “не потрапляй в залежність від дрібниць” тощо.

Основна умова самовиховання, самовдосконалення – це

“пробудження душі”, бо саме пробудження дає дійсне щастя, гармонію, “наповнює життя змістом” [3, с. 52].

Самовиховання у “Пласті” ґрунтувалося на системі діяльності у гуртковій роботі з чітким розподілом праці: кожен пластуна мав виконувати визначений обсяг роботи. Зміст роботи мав відповідати рівню підготовки пластуна та його можливостям.

Головною формою “пластового вишколу” були сходина, які здійснювалися на засадах спільної праці. Зростали вимоги до пластових провідників (гурткових, курінних, кошових). Найдоцільнішим і найбільш оптимальним об’єднанням для організації виховної роботи з пластунами і для їх самовиховання були пластунівські гуртки, кожен з яких нараховував 7-8 членів-пластунів. Саме гуртки були основним осередком і найменшою організаційною клітиною організації “Пласту”.

У діяльності гуртків мали знаходити свій прояв індивідуальність, ініціатива, провідницький хист і таке інше. Зміст та завдання діяльності у гуртках постійно поглиблювалися і ускладнювалися (кожний мав працювати для всіх і всі для кожного). Пластуни мали свої “прізвища” – псевда, які бралися з літературних творів. Кожний гурток пластунів мав свій прапор (“хоруговку”), на якому був намальований “тотем” (предмет релігійного поклоніння в різних стародавніх племенах: тварина, рослина, будь-який предмет; кожний рід носив ім’я тотема). Як правило, в якості тотема малювалася голова якогось звіра, голос якого повинні були вміти відтворити члени гуртка.

Ще у системі виховання “Пласту” існувала така підсистема, як “Впоряд”. Він використовувався з метою “досягнення безоглядного послуху”. Впоряд у “Пласті” був засобом утримання ладу і свободи рухів у великому гурті людей. Разом з цим “Впоряд” засвідчував високий рівень “вишколеності пластунів на різних привселюдних заходах” [3, с. 54]. Було біля 40 наказів та команд типу: “На рамя!” (палиця пластунів клалася на ліве плече); “Вправо (вліво) глянь!”, “Кроком руш!” та інші. Саме це давало підставу загарбникам України вважати “Український Пласт” військовою організацією і забороняти її діяльність.

Не менш важливою рисою системи виховання пластунів було органічне поєднання формування почуттів колективізму і виховання сильної волевої особистості. Це дозволяло не допускати “нівелювання особистості” або не зосереджувати всю увагу на формування індивідуальності, що сприяло формуванню егоцентризму та егоїзму. Пластова молодь відрізнялась від іншої самодисципліною, пластуни міг оцінювати свої вчинки.

Б. Савчук підкреслює: “Великою змістовною характеристикою

пластового виховання та стилю життя є велике емоційне навантаження – романтика, життєрадісність, очікування та переживання пригоди, непоборний оптимізм та великий життєвий чин” [3, с.55]. Пошуки пригод та переживання були спрямовані на позитивні емоції. Життя пластуна наповнювалось діяльністю, в якій не було місця “пустощам”, “перобству”, “песимізму” та “зневіри”.

Молодь у “Пласту” здобувала духовну і фізичну молодість на все життя, спираючись на істину: “Молодість – це не вік, а стан душі”. Дисципліна була однією з найважливіших якостей пластуна. Сприймалася дисципліна пластуном не як явище примусове, а як добровільно усвідомлена життєва необхідність – “провідна лінія у житті”.

Дисципліна пластунів вважалася “дисципліною вищого ґатунку”, оскільки вона була свідомою і добровільною.

В системі виховання пластунів використовувалася оригінальна система покарання, яка була чітко диференційована. У “Пласті” складалася п’ятиступенева “система пересторог”, що ґрунтувалася “на переконаннях” та “почутті гідності” члена пластунської організації. Зміст цих пересторог такий:

- перший і другий ступінь покарання – розмова впорядника вічна-віч із пластуном, в якій зосереджувалася увага на порушення в його поведінці;

- третя пересторога (кара) – це одержання пластуном догани за повторення провини;

- четверта кара вимагала від пластуна письмового пояснення своєї провини та його свідома згода з тим, що він дійсно має провину;

- п’ята ступінь покарання вимагала від пластуна звіт про свою провину на загальних сходах пластової частини.

Цими діями обмежувалась система пластових покарань. Пластуни, не порушуючи честі свого товариша, стверджували факт порушення ним пластового сумління.

При наступному порушенні пластуна виключали з організації “Пласт” (з пластового уладу). Крім того, винуватцю об’являли “тримісячний товариський бойкот”.

Якщо пластуна скоював вчинок, який ганьбив організацію, приносив їй шкоду, його виключали з уладу, бо вважалася найтяжча провинна. Покарання, які принижували особисту гідність пластуна чи обмежували його свободу, не допускалися.

“Серцевиною” виховання у “Пласті” був “культ праці”, який вважався основною умовою любові до Вітчизни. Пластун мав усвідомити, що праця – це:

- невичерпне джерело для самовдосконалення та збагачення

духовних і тілесних сил;

- діяльність, яка ніколи не буває безглуздою, вона завжди корисна;
- самовідданість у будь-якій діяльності, оскільки має бути найголовнішим чинником у відновленні української державності;
- початок та кінець усього;
- головний шлях духовного становлення особистості тощо.

У книзі “Життя Пласту” зауважувалося: “Гарна є доброта, мрійливість, співучість нашого народу, але життєва боротьба вимагає ще сили, практичності, багатства...” [3, с.56]. Підкреслювалося, що Україна тільки тоді зможе набути самостійного значення і здобути повагу у великій родині народів, якщо буде мати не тільки своїх поетів, учених, композиторів, священиків, але й своїх промисловців, кушців, військових, мореплавців, великих підприємців та ін. Без фахівців народ не зможе утворити власної держави.

Однією із засад діяльності пластунів було визнання цінності природи, яку вони оберігали. Серед основних девізів: “Пластун – приятель Природи”. Пластунами визнавалася велич природи як Божого творіння. Разом з тим, вони мали пізнати своє місце в природі, оскільки остання визнавалася “найважливішим засобом усієї пластової діяльності”. Саме серед природи проводилися всі головні виховні заходи. Ті виховні заходи, що відбувалися “під дахом”, вважалися другорядними, підготовчими для проведення заходів у природі. “Пластовим сезоном” була кожна пора року, але літо залишалося “золотим часом”, оскільки повітря, сонце, вода і рух були визнані основними факторами здорового та активного способу життя. При проведенні заходів в природі проводилися аналогі із життям предків, які жили “у найбільшому контакті із силами природи”, коли кожне дерево, небесне тіло, тварини були їх добрими “приятелями”. Це знайшло прояв у назвах пластових частин: “Лісові чорти”, “Вовкулаки” (вовки наділені магічною силою), “Сіроманці”, “Чортополохи”, “Лісові мавки”, “Дубова кора” та таке інше. “Саме в атмосфері відчуття близькості до рослин і тварин, злиття з сонцем і з вітром, ясними зорями та бурхливими потоками глибше та повніше осягалася велич цілей організації якій ти повинен належати усією душею і тілом” – писав Б. Савчук. [3, с.57]. Як і в будь-якій іншій виховній системі, значна увага приділялася вихованню здорового пластуна та його фізичному загартуванню. Усвідомлення цінностей здоров’я кожного пластуна виводило “здоров’я” як якість особистості на перше місце. В Законах “Пласту” підкреслювалося, що кожний пластун повинен був не тільки “хотіти, але й вміти бути здоровим”. Однією з вимог до пластуна було обов’язкове дотримання правил особистої гігієни. Загартування власного організму мало зробити його недоступним для

різних хвороб.

Плескання власного здоров'я також пов'язувалося з головним обов'язком: служіння Батьківщині.

Основні методи виховання в "Українському Пласті" були ідентичними загальноскаутським. Але, як зауважує дослідник, вся пластова виховна система в "Українському Пласті" не стала прямим наслідуванням європейського скаутингу. Українські пластуни відчували на собі вплив українських народних традицій, наробки українських теоретиків, набутий власний досвід та ін. фактори. Поєднання міжнародної та національної теорії і практики скаутування виникла українська система виховання пластунів, яка не мала аналогів і довела високу ефективність форм та методів виховання, в основі яких було формування пластуна-патріота.

Як зауважує М.Окаринський, досліджуючи проблему антинаркотичного виховання підлітків у сучасній пластовій організації: "Залежність від тютюну, алкоголю, наркотиків є найбільш серйозною загрозою добробуту майбутніх поколінь нашого суспільства" [2, с.3]. Він відмічає, що початок узалежнення молоді шкільного віку від наркотиків погіршено знижується. Організація "Пласт" не може стояти осторонь такої серйозної проблеми юнацтва. Дослідник пропонує різні вправи, методичні прийоми, ігри (відомі та авторські). Найбільш відомі форми та методи виховного впливу вже адаптовані і використовуються у сучасних пластових частинах (гуртках, куренях). Розглядаються також індивідуальні форми виховної роботи з пластунами та їх батьками.

Наркотична залежність дітей та юнаків є однією із найгостріших проблем виховання молоді. М.Окаринський також відмічає: "Пласт – Українська Скаутська Організація – є однією з найстаріших самовиховних дитячо-молодіжних організацій в Україні. Досліджуючи українські виховні традиції формування здорового способу життя, можна звернути увагу на те, що "Пласт" був однією з небагатьох організацій в Україні, яка відстоювала засади здорового способу життя як в дитячому, так і в дорослому віці" [2, с.4]. У всі часи розвитку всесвітнього скаутського руху загартування свого здоров'я завжди було однією із засад скаутської ідеології. У посібнику "Життя в пласті" (підготовленому д-ром О.Тисовським) зауважено:

- пластун шанує і плекає своє здоров'я;
- здоров'я кожного – це цінність загалу;
- пластун не вживає ніяких отрут (алкогольних напоїв, тютюну, нічого іншого, що підірвало б його здоров'я);
- здоров'я пластуна – основа його духовного розвитку;
- ніщо не повинно підірвати сили молодої людини, зашкодити її

активному життю;

- скаут-пластун має підтримувати здоров'я на такому рівні, який забезпечував би не тільки фізичний і духовний розвиток, але й сприяв би самовдосконаленню і самореалізації.

Серед сучасних пластунів викликає повагу культ фізичного і духовного здоров'я.

М.Окаринський відмічає, що серед найбільш ефективних виховних заходів використовуються такі форми роботи:

- дискусія із запрошеними гостями;
- мозковий штурм;
- дискусія в групах;
- групове завдання тощо.

При проведенні дискусій дослідник пропонує обговорювати такі теми: "Тютюн і здоров'я", "Наслідки вживання наркотиків", "Алкоголь та спадковість", "Історія поширення наркоманії", "Спорт і наркотики", "Наркоманія і злочинність" і таке ін. [2, с.42].

У пластовій літературі зустрічається замість назви метода виховання "мозковий штурм" таке поняття, як "напруга умів". Автор названої роботи рекомендує використовувати такі групові форми антинаркогенного виховання, як "аналіз ситуації", але для цього треба "добре підбирати пригоду" і описувати відчуття людей, що потрапили у "пригоду" (ситуацію) і аналізувати її; наступна цікава групова форма роботи з 1-2 групами пластунів – це "дослідження ситуації", "групове обмірковування проблеми", "дискусія навколо столу", "дискусія в малих групах", "профілактичні наркогенні ігри" тощо.

М.Окаринський відмічає, що результативності проведення дискусій сприяє використання правил їх проведення. Серед яких:

- Перед тим, як сперечатись, подумай, що говоритимеш;
- Найкращій доказ – точні й незаперечні факти;
- Говори своїми словами;
- Якщо доведена помилковість твоїх міркувань, май мужність це визнати;

- Говорячи від імені колективу, пам'ятай, що колективна нескромність ні трохи не краща за індивідуальну.

Виховна робота з пластунами не виключає спілкування з батьками. Традиційно робота з батьками пластунів відбувається на батьківських загальностанічних або курінних зборах. Як правило, їх проводять двічі на рік: навесні (перед початком таборового сезону) і восени (обговорення підсумків діяльності пластового року і таборів).

М. Окаринський зауважує, що "існує добра традиція проводити батьківські збори у формі спільної з пластунами вечірки, приуроченої до річниці заснування куреня або іншої урочистої події" [2, с.68].

Збори можуть мати різну тематичну спрямованість. На них розглядають різні ситуації з життя пластунів і залучають до цього обговорення і батьків. Останні наводять приклади з власного досвіду. Серед індивідуальних форм роботи найбільш ефективною є бесіда з пластуном.

Аналіз наукової літератури й з досвіду роботи пластунів доводить, що існує цікавий досвід з виховання молоді, який може бути використаний в сучасних дитячих та юнацьких організаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Джулинська Т. Пластовий довідник. – Торонто: Басіліан – прес, 1999. – 230 с.
2. Окарипський М. Антинаркогенне виховання підлітків у пластовій організації (методичний посібник для виховників пластового юнацтва). – Тернопіль: “Навчальна книга – Богдан”, 1999. – 96 с.
3. Савчук Б. Український пласт: 1911-1939. – Івано-Франківськ: “Лілея – НВ”, 1996. – 267 с.

*Шевченко П.І.
Криворізький ДПУ*

А.С.МАКАРЕНКО ПРО ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ

Проблема трудового виховання молоді шкільного віку сьогодні залишається гостро актуальною. Перехід суспільства на ринкову економіку, створення ринку праці, підготовка конкурентоспроможного фахівця безпосередньо пов'язані з важливою освітянською проблемою: трудове виховання підростаючого покоління.

Зміст та організація системи трудового виховання на сучасному етапі розвитку навчальних закладів вітчизняної освіти без сумніву потребують уваги до педагогічної спадщини відомих педагогів, зокрема до праць А.С.Макаренка, в яких він узагальнив власний досвід трудового виховання і трудової підготовки молоді.

Важливим напрямком педагогічної теорії А.С.Макаренка є те, що він сміливо поставив питання про виховання молодого покоління в праці і колективі, розробив ряд глибоко обґрунтованих і перевірених на практиці методів виховання. Він на практиці поєднав навчання з продуктивною працею в умовах колонії і комуни.

Його критикували за військові ігри, за командирську педагогіку, за те, що не завжди враховувалися інтереси особистості вихованця. З'явилася низка праць, в яких педагогічні погляди і діяльність А.С.Макаренка піддаються особливо різкій критиці. Його називають